

ערבי פסחים פרק עשירי פסחים

קטז.

עין משפט נר מצוה

פ א מיי פ"ח מהל' מנה
ה' ו סמנ עשין מא
טוש"ע א"ח סי' תעט
שע"א א סי' תעג טע"ו:
פ ח ב טוש"ע א"ח סי'
תס טע"ב:
פ ט ג ד מיי פ"ח מהל'
מנה ה' יא סמנ
עשין מא טוש"ע הלכה ב'
תעג טע"ב ס' ב'ג"ה:
צ א ו מיי פ"ח וי"ח
מהל' מנה ג' הלכה ב'
סמנ טע"ב טע"ג טע"ד:
צ ב ד טע"ו ז ב'ג"ה:
צ ג ח מיי פ"ח טע"ג
ה' וי"ח טע"ז:

רבינו חננאל

ד"א לחם עוני מה דרכו
של עני הוא מסיק ואשתו
אופה וכו'. אע"פ שאין
חרושת מצוה, ואמאי מייתי
ליה משום קפא כדפירשנו
למעלה. ו' אלעזר ברי'
צדוק [אמרי] החרושת
מצוה, והביא רביה לדבריו
שכן היו תגרי ירושלם
אומרים קחו לכם תבלין
למצוה. מכלל שחרושת
מצוה. מאי מצוה, ו' לוי
אמר וכו' לתפוח שאמר
תחת התפוח עוררתיו וכו'.
ו' יוחנן אומר וכו' לטיט.
אמר אבי הלכך צריך
לקיחה [לקיחה] וכו'
לתפוח וצריך לסמוכיה
זכר לטיט. תגרי חרץ
שבירושלים היו אומרים
בבוא וקחו לכם תבלין
למצוה, כגון קמח וכו' וכו'
בו זכר לתבן שבטיט.
מתנ' מנו לו כוס שני
וכאן הבן שואל וכו'. ת"ד
אם היה הבן חכם הבן
שואל את אביו ואם לאו
אשתו שואלתו. ואפי' שני
תלמידי חכמים בקיאיין
בהלכות הפסח שואלין
זה את זה מה נשתנה
הלילה הזה מכל הלילות.
ואסיקא אמר רבא שבכל
הלילות אין אנו מטבלין
אפילו פעם אחת הלילה
הזה שתי פעמים. מתחיל
בגנות מאי היא, רבא אמר
מתחלה עובדי כוכבים
היו אבותינו, רב יוסף
אמר עבדים היינו לפרעה.
והאידנא עברין כתריווייהו.

מה דרכו ש' עני בפרוסה. נראה דגם המוציא צריך לזכך על
הפרוסה^א וכן משמע ב'פ' כ"ד מצרכין (בכרת דף לט): דקאמר
הכל מודים לענין פסח שמינת פרוסה בתוך השלימות וכו' אפילו
למ"ד מצרכין על השלימה ופוטור את השלימה אלף על הפרוסה

מזכך על השלימה אלף על הפרוסה
משום מה דרכו של עני כו' ומינתה
בתוך השלימה כו' שיהא נראה שבלע
על השלימה ומשמע דלענין המוציא
קמיידי^ב וקאמר בתר הכי ו' א"ר חייא
בר אבא בשבת חייז לזצוע על
שני ככרות שנאמר לקטו לחם משנה
ועיקר מילתיה ד' חייא בר אבא
בפרק כל כתבי (שבת ד' ק"ח): אלף להכי
מייתי התם אחר פסח לומר שצריך
שם מנה שלישית משום לחם משנה
וחייז לזצוע על שמי ככרות זין בשבת
זין זייט דאי לאו הכי למה הציא
שם מילתיה ד' חייא וכן פסק רב
אלפס דלריך לזצוע על שמי ככרות
זיוס טוב והטעם לפי שהיה לחם
משנה יורד בערבי ימים טובים
וקשה שאנו מתפללים באתה קדשת
וברכתו מכל הימים וקדשתו מכל
הזמנים ואמר (במילתיה פ"ט
שלח) זמן זכרו זמן קדשו משמע
זייט היה מן יורד ו' וכן היה נוהג
ה"ר מנחם מיוני וה"ר יוס טוב
שהיו מצרכין הכל על הפרוסה^ג אך
ר"י היה מצרכין המוציא על השלימה
והדר על אכילת מנה על הפרוסה
וזצוע משתייה יחד וכן עמא דבר
ולכן עושין על השלישית כרייה כדי
לקיים מצוה בשלשמן:

צריך לסמוכיה וצריך לקיחה.
וצירושלמי אמר אית דעבדי
זכר לדס ומשום הכי קרי ליה טיבולו
במשקה וכן עמא דבר לסמוכי וצשעת
אכילה מקלשין אותו זיין וטומן
ובתשבות הגאונים מפרש לעומת
חרושת צפירות שנדמה לנכסת ישראל
בזיר השי"ס (ט) תחת התפוח
עוררתין כפלת הרמון התאנה חנטה
אמרתי אעלה בתמר אגוז אל גנת
אגוז ושקדים על שם שקד הקציה.
על הק: **תגרי חרץ שבירושלים.**
משמע דהלכה כ' אלעזר בר' לזוק
וגם בספריים כזכר יוסף וימיוקו
עמו וכן עשה ה"ר יוסף בסדרו
חרושת זכר לטיט:

הלילה הזה מרור. הא דלא
אמר כולו מרור משום
דאכלינן שאר ירקות צטיבול ראשון:
בולין צ'. רב חסדא מוקי לה
באלו דברים (לעיל דף ע"ב) כגון
מימא דאמר חגיגה הצאה עם הפסח
אינה נאכלת אלף לזי ווע"ג דקאמר
התם ואמר רב חסדא וצפרקין
ליתיה דרך הגמרא כן:
ו' ואמרתם זבח פסח הוא.
פ' באמירה שצריך
לומר פסח זה שאנו אוכלין ואיתקש
מנה ומרור לפסח וז"ל נמי מנה זו מרו'
ז: **פ"ב אבננו בו.** י"א שבע
הדלות ולא יותר כנגד ו' רקיעים:
וחותם

אף כאן צפרוסה. לזכך על אכילת מנה.
צרכת המוציא ללא גרע משאר ימים טובים
ככרות שלימות וכו' מאתח מהשלימות:
אף כאן הוא מסיק ואשתו
אופה. כדי שלא תחמיץ: **משום קפא.**
א"ר: קפא דחסא חמא. מי שאכל
חרושת וחלה בשביל הקפא יאכל כנון
ויפא: **קפא דחמא כרטי.** מי שאכל
כנון וקשה לו יאכל כרטי: **המימי.**
ישתה מים חמיין: **קפא דוולוו**
המימי. ארס של כל ירקות חמיין
רפואה להן: **זכר לתפוח.** שהיו
יולדות צניהן שם בלא עכז שלא
יכירו צהן מנצייס דכתיב תחת
התפוח עוררתין (שיר ח): **לסמוכיה.**
להטיל וללכתו צו הרבה כדי שיהיה
עז וצריך לקהייה להטיל צו תפוחים
ויין ומילתא דאית צו קיחה: **צריך**
לקהייה. זכר לתפוח וצריך לקהייה
זכר לטיט: **פזלון.** ירקות שמטבלין
בחרושת זכר לתבן וחרושת שכותשים
צו הדק זכר לטיט: **סגרי חרץ.** חנוונים
היושבים אלל חלונותיהם ומוכרין כמו
מלך מן החרכים (שם ט): **מתנ'.**
וכאן הבן שואל אביו. כאן צמזיגת כוס
שני הבן שואל את אביו מה נשתנה
עכשיו שמוזנין כוס שני קודם אכילה:
גמ'

א"ף כאן בפרוסה דבר אחר מה דרכו של
עני הוא מסיק ואשתו אופה: א"ף כאן נמי
הוא מסיק ואשתו אופה: אע"פ שאין חרושת
מצוה: ואי לא מצוה משום מאי מייתי לה
א"ר אמי משום קפא אמר רב אסי קפא דחסא
חמא קפא דחמא כרטי [קפא דכרתי חמימי]
קפא דכולהו חמימי אדהכי והכי נימא הכי
קפא קפא דכירנא לך ולשב בנתך ולתמיני
בלתך: **רבי אלעזר בר' צדוק** אומר מצוה
וכו': **מאי מצוה רבי לוי** אומר יזכר לתפוח
ור' יוחנן אומר זכר לטיט אמר אביי יהלכך
צריך לקהייה וצריך לסמוכיה לקהייה זכר
לתפוח וצריך לסמוכיה זכר לטיט תניא
כוותיה דרבי יוחנן תבלין זכר לתבן חרושת
זכר לטיט אמר רבי אלעזר בר' צדוק כך היו
אומרים תגרי חרץ שבירושלים בואו וטלו
לכם תבלין למצוה: **מתנ'.** המזוג לו כוס
שני וכאן הבן שואל אביו ואם אין דעת בבן
אביו מלמדו מה נשתנה הלילה הזה מכל
הלילות שבכל הלילות אנו אוכלין חמיין
ומצה הלילה הזה כולו מצה שבכל הלילות
אנו אוכלין שאר ירקות הלילה הזה מרור
שבכל הלילות אנו אוכלין בשר צלי שלוק
ומבושל^ה הלילה הזה כולו צלי שבכל
הלילות (אין) אנו^ו (חייבים לטבל אפילו)
פעם אחת הלילה הזה שתי פעמים ולפי
דעתו של בן אביו מלמדו מתחיל בגנות
ומסיים בשבח ודורש ימארי אובד אבי
עד שיגמור כל הפרשה כולה: **גמ' ת"ר**
יחכם בנו שואלו ואם אינו חכם אשתו
שואלתו ואם לאו הוא שואל לעצמו ואפילו
שני תלמידי חכמים שיודעין בהלכות הפסח
שואלין זה לזה: מה נשתנה הלילה הזה
מכל הלילות שבכל הלילות אנו מטבלין
פעם אחת הלילה הזה שתי פעמים: מתקוף
לה רבא אמר כל יומא לא סגיא דלא מטבלא
הדא וימנא אלא אמר רבא הכי קתני
שבכל הלילות אין אנו חייבים לטבל אפילו
פעם אחת הלילה הזה שתי פעמים מתקוף
לה רב ספרא חיובא דלרדקי אלא אמר רב
ספרא הכי קתני אין אנו מטבלין אפילו
פעם אחת הלילה הזה שתי פעמים: מתחיל
בגנות ומסיים בשבח: מאי בגנות רב אמר
מתחלה עובדי עבודת גלולים היו אבותינו
[ושמואל] אמר עבדים היינו אמר ליה רב
נחמן לדרו עבדיה עבדא דמפיק ליה
מריה לחירות ויהיב ליה כספא ודהבא
מאי בעי למימר ליה אמר ליה בעי לאודווי
ולשבורי א"ל א פטרתי מלומר מה נשתנה
יפתח ואמר עבדים היינו: **מתנ' רבן**
גמליאל היה אומר ה"ב ל' שלא אמר
שלשה

רשב"ם
אף כאן צפרוסה. לזכך על אכילת
מנה. ושתי שלימות מייחין משום
המוציא ללא גרע משאר ימים טובים
שצריך לזצוע על שמי ככרות וכו'
מאחת מהשלימות: **דרכו של עני**
הוא מסיק ואשתו אופה. ונותנו מיד
לתנור כשנגמר היסקו שירא שמא
יאטמן התנור קודם שידמן עוסקין
שניהם זה צהיסק התנור וזו צהיסקה
אף כאן הוא מסיק ואשתו אופה כדי
שלא תחמיץ: **משום קפא.** שרף
החרושת קשה הוא והרי הוא ככרס:
קפא דחסא. מי שאכל חרושת וחלה
בשביל הקפא יאכל כנון ויפא:
קפא דחמא כרטי. מי שאכל כנון
וקשה לו יאכל כרטי כרישים:
המימי. ישתה מים חמיין: **קפא**
דוולוו המימי. ארס של כל הירקות
מים חמיין רפואה להם: **זכר לתפוח.**
במסכת סוטה (דף יא): שהיו יולדות
שם צניהם בלא עכז שלא יכירו צהן
מנצייס דכתיב תחת התפוח עוררתין
(שיר ח): **לסמוכיה.** לכתוש צו ירקות
הרבה כדי שיהא עזה: **וצריך לקהייה.**
להטיל צו תפוחין דאית ציה קיחה
זכר לתפוח וצריך לקהייה זכר לטיט:
פזלון. צשמים שמטבלין בחרושת
זכר לתבן וחרושת שכותשין צו הדק
זכר לטיט: **סגרי חרץ.** כמו מלך מן
החרכים (שם ט). חנוונים היושבים אלל
חנוותיהן ומוכרין: **מתנ' וכלן**
הבן שואל את אביו. כאן צמזיגת
כוס שני הבן שואל את אביו אם
הוא חכם מה נשתנה עכשיו שמוזנין
כוס שני קודם אכילה. ורבינו קבל
מרבנו ר' יעקב בן יקר וכן הבן שואל
כמו כן צנות ללפחד (במדבר ח)

כלומר דין הוא שיהא שואל צמזיגת כוס שני מה נשתנה: **מטבלין פעם אחת.** טיבול ירקות בתוך הסעודה ובגמרא פריך לה: **שתי פעמים.**
טיבול ראשון דשאר ירקות וטיבול שני דמרור: **הלילה הזה כולו זלז.** זמן צהיית המקדש קיים היה שואל כן: **ולפי דעמו של בן אביו נמנמו.**
אם מצין הרבה יפרש הכל: **מתחיל בגנות.** מפרש בגמרא: **גמ' אטו כל יומי לא סגיא דלא מטבלין.** דקתני שבכל הלילות
(אין) אנו מטבלין פעם אחת. אבל אשכח הלילות אנו אוכלין שאר ירקות ליכא למיפרך הכי דהתם ה"ק בכל הלילות אין אנו
מתחילין אחר מרור: **חיובא דלרדקי.** בתמיה. הא משום הכירא דמיוקווקת כדי שישאלו קעבדין: **אלף אמר רב ספרא כו'.** מהכא
שמעתי דכתיב אין לן למימר שבכל הלילות אין אנו מטבלין [אפילו] פעם אחת והאומר אין אנו חייבין לטבל שישוה הוא צדו: **פסח**
ואמר. לאחר שאילת לומר התחיל לומר עבדים היינו וגומר הגדה בשבת והדאה כלומר כן עשה לנו הקציה שיהיו עבדים והואילנו משם:
מתנ'

(א) יורקת הענין הרך,
(ב) לעיל ע"א, (ג) מטבלין
ועי' חו"ט ונמנה
שנמשיות וכן צהיסקא
גמ' דבמסכתין, (ד) ז"ל
מ"א, (ה) ז"ל וירוסת,
(ו) ובכרות שם ובכרת קח:
אחא רבי אחא, (ז) ויע"ע
מוספות עירובין לת: ד"ה
ואין ומוספות צ"ה: ד"ה
וה"א, (ח) [ש"ך לע"ג],
(ט) ז"ל שם,

תורה אור השלם
1. ויעניף ואמרת לפני ה'
אלהיך ארמי אבד אבי
ורד מצרימה ורגו שם
במתי מעט ויהי שם לגו
גדול צעום ורב:
דברים כו ה'

הגהות מהר"ב רנשבורג

[א] גמ' אמר ליה פטרמן
מלמד מה נשתנה י"ב
אליהך ארמי אבד אבי
במספות ד"ה כדי שיעיר
וכי וצפרי"ס סי' מע"ג
ס"ק ו' וד"ק:

מוסף רש"י

זכר לתפוח. י"א זכר
לתפוח כשהיו נושאין
הטיט על זולתה היה
תופח זולתם ונעשה מוגלג
(האורה ח"א סי' ע"ג)
שבכל הלילות. של אפר
ימים טובים ונעשה, אנו
אוכלים חמיין ומצה. לא
סגי ללא אכלין זו תמך זו
מנה דכתיב כהו עונג הוה
הסעודה (מחזור ויטרי ע"ח
292). כולו צלי. ואפילו
התמנה (לעיל ע"ב).

מוסף תוספות

א. והיינו ברכת המוציא
שמכריך העני כל ימות
השנה אף כאן בפסח יברך
המוציא על הפרוסה. מוס'
הלא"ש. ב. [ד]במאי
דפליגי בכל ימות השנה
בפרוסת המוציא מודים
בפסח דבעינן אפרוסה.
מוס' רי"ד מהרש"א
תלפ"ג. ג. ולא היה נוגע
כלל בשלימה דאניה אלא
משום לחם משנה. מוס'
הלא"ש ברכות לט: